

De toenmalige Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft in de voortgangsrapportage ijkpunt sociaal minimum Caribisch Nederland van 27 juni 2019¹ toegezegd om beide Kamers jaarlijks te informeren over de voortgang van de gezamenlijke inzet van het kabinet en de openbare lichamen om de situatie van inwoners van Caribisch Nederland te verbeteren. In deze bijlage wordt gerapporteerd over de voortgang.

Bij het vaststellen van het ijkpunt voor het sociaal minimum in 2019 is uitgegaan van de minimaal noodzakelijke kosten die naar voren zijn gekomen uit het onderzoek van Regioplan.² Het onderzoek liet zien dat een aanzienlijk deel van de mensen in Caribisch Nederland onder het ijkpunt zit. Het kabinet en de openbare lichamen zijn samen aan zet om de in het onderzoek van Regioplan waargenomen kloof tussen de inkomens en noodzakelijke kosten van levensonderhoud te dichten. Om het ijkpunt voor het sociaal minimum te bereiken, is gekozen voor een driesporenaanpak. Dit betreft het verhogen van de minimumlonen en –uitkeringen, het verlagen van de kosten van levensonderhoud en het werken aan de economie en arbeidsmarkt. In paragraaf I van deze bijlage wordt de voortgang op de drie sporen beschreven. In paragraaf II is het ijkpunt sociaal minimum voor 2023 vastgesteld en wordt u geïnformeerd over de monitoring van de inzet op het ijkpunt. In paragraaf III is de ontwikkeling van het inkomen van diverse huishoudtypes over de jaren heen in beeld gebracht. In paragraaf IV zijn de tabellen opgenomen waarin de bedragen van de werkelijke kosten voor levensonderhoud uit het rapport van Regioplan (2018) voor 2023 zijn geïndexeerd. Tot slot is in paragraaf V een uitsplitsing van de monitoring van de inzet op het ijkpunt naar eilandsniveau opgenomen.

Paragraaf I – Voortgang driesporenaanpak

A. Inkomenskant

Wettelijk minimumloon en uitkeringen

Het kabinet acht het verhogen van het wettelijk minimumloon (WML) en de daaraan gekoppelde minimumuitkeringen (onderstand, algemene ouderdomsverzekering (AOV) en algemene weduwen en wezenverzekering (AWW)) als één van de belangrijkste instrumenten om de bestaanszekerheid voor de inwoners van Caribisch Nederland te verbeteren. Daarom hebben afgelopen jaar forse verhogingen plaatsgevonden. De minimumuitkeringen worden stapsgewijs verhoogd naar het ijkpunt sociaal minimum. Om werken meer lonend te maken wordt het WML stapsgewijs verhoogd naar 143% van het ijkpunt sociaal minimum. Met deze inzet sluit het kabinet op hoofdlijnen aan bij het ‘Akkoord van Kralendijk’ van de centraal Dialoog Bonaire. Het kabinet heeft dit akkoord als uitgangspunt genoemd in het coalitieakkoord.

Verhoging wettelijk minimumloon

Het WML moet op dit moment nog met 19%, 9% en 17% stijgen (los van inflatie) voor respectievelijk Bonaire, Sint Eustatius en Saba om het gewenste niveau te bereiken van 143% van het ijkpunt sociaal minimum. Om verstoringen op de arbeidsmarkt te voorkomen en rekening te houden met de draagkracht van werkgevers dient deze opdracht geleidelijk uitgevoerd te worden in overleg met de sociale partners.

---

¹ Kamerstukken II, 2018/19, 35000-IV, nr. 61.

² Bijlage bij Kamerstukken I, 2017/18, 34775-IV; CXIX, nr. S.

Het WML is per 1 januari 2023 met 18,2%, 14,3% en 15,0% verhoogd voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Deze percentages betreffen een volledige correctie voor de inflatie, aangevuld met een beleidsmatige verhoging van 6.0% voor Bonaire en 5.3% voor Sint Eustatius en Saba (tabel 1). De Centraal dialoog Bonaire, de Central Dialogue Statia en het openbaar lichaam Saba worden deze zomer verzocht om een standpuntbepaling over de mogelijke verhoging van het WML per 1 januari 2024. Mede rekening houdend met het standpunt van de betrokken partijen beslist de minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen in het najaar over de volgende beleidsmatige verhoging van het WML per 1 januari 2024.

Daarnaast is de belastingvrije som fors verhoogd van \$ 12.198 naar \$ 17.352 per jaar, dit bedrag geldt voor alle drie de eilanden. Doordat een aanzienlijk deel van de inwoners van Caribisch Nederland een inkomen heeft onder de belastingvrije som betalen zij geen inkomstenbelasting. Dat betekent dat hun bruto-inkomen gelijk is aan hun netto-inkomen. Dit verhoogt de koopkracht van de inwoners aanzienlijk.

Verhoging minimumuitkeringen

Aangezien het uitgangspunt van het kabinet is dat werken moet lonen, is het van belang een juiste verhouding tussen het WML en de minimumuitkeringen te waarborgen. Hierom volgen de verhogingen van de minimumuitkeringen in principe de verhogingen van het WML. De gewenste verhouding tussen de minimumuitkeringen en het WML is 70% ten opzichte van het WML voor alleenstaanden 100% voor paren. Bij de verhoging per 1 januari 2023 is tijdelijk van dit principe afgeweken. Vanuit het belang van armoedebestrijding zijn de minimumuitkeringen harder gestegen dan het WML. De onderstand en AWW zijn met 10% verhoogd bovenop de correctie voor de inflatie (een totale stijging van 22,2%, 19,7% en 19,0% op respectievelijk Bonaire, Sint Eustatius en Saba). Bij de onderstand kan de procentuele verhoging variëren naar gelang de toeslagen in de onderstand die beschikbaar zijn voor diverse huishoudsituaties. Zo zijn de toeslagen voor zelfstandig wonenden en paren procentueel meer verhoogd. De AOV is per 1 januari 2023 versneld verhoogd naar het niveau van het ijkpunt sociaal minimum. Dit betrof een beleidsmatige verhoging van respectievelijk 27,0%, 6,8% en 11,3% voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De komende jaren zal het WML verder moeten groeien naar het beoogde niveau om weer tot de gewenste verhouding tussen het WML en de minimumuitkering te komen.

Tabel 1: Verhoging van regelingen op Bonaire per 1 januari 2023 in USD per maand

Omschrijving	Was (jul-22)	Inflatie-correctie	Beleidsmatige verhoging	Wordt (jan-23)	Vershil
WML	\$ 1.046	12,2%	6%	\$ 1.236	\$ +190
AOV alleenstaande	\$ 752	12,2%	27%	\$ 1.047	\$ +295
AOV paar	\$ 1.504	12,2%	27%	\$ 2.094	\$ +590
Onderstand basisbedrag (inwonend)	\$ 418	12,2%	n.v.t.	\$ 468	\$ +50
Onderstand alleenstaande zelfstandig wonend	\$ 654	12,2%	24,5%	\$ 894	\$ +240
Onderstand paar zelfstandig wonend	\$ 890	12,2%	26,7%	\$ 1.236	\$ +346
AWW weduwen /weduwnaren	\$ 752	12,2%	10%	\$ 919	\$ +167

AWW wezen	\$ 347	12,2%	10%	\$ 424	\$ +77
------------------	--------	-------	-----	--------	---------------

Tabel 2: Verhoging van regelingen op Sint Eustatius per 1 januari 2023 in USD per maand

Omschrijving	Was (jul-22)	Inflatie-correctie	Beleidsmatige verhoging	Wordt (jan-23)	Vershil
WML	\$ 1.265	9,0%	5,3%	\$ 1.446	\$ +181
AOV alleenstaande (incl. duurtetoeslag)	\$ 962	9,0%	6,8%	\$ 1.113	\$ +151
AOV paar (incl. duurtetoeslag)	\$ 1.924	9,0%	6,8%	\$ 2.226	\$ +302
Onderstand basisbedrag (inwonend)	\$ 504	9,0%	n.v.t.	\$ 550	\$ +45
Onderstand alleenstaande zelfstandig wonend	\$ 790	9,0%	24,5%	\$ 1.055	\$ +265
Onderstand paar zelfstandig wonend	\$ 1.076	9,0%	25,4%	\$ 1.446	\$ +370
AWW weduwen /weduwnaren	\$ 909	9,0%	10%	\$ 1.082	\$ +173
AWW wezen	\$ 419	9,0%	10%	\$ 499	\$ +80

Tabel 3: Verhoging van regelingen op Sint Eustatius per 1 januari 2023 in USD per maand

Omschrijving	Was (jul-22)	Inflatie-correctie	Beleidsmatige verhoging	Wordt (jan-23)	Vershil
WML	\$ 1.247	9,7%	5,3%	\$ 1.434	\$ +187
AOV alleenstaande (incl. duurtetoeslag)	\$ 971	9,7%	11,3%	\$ 1.175	\$ +204
AOV paar (incl. duurtetoeslag)	\$ 1.942	9,7%	11,3%	\$ 2.350	\$ +408
Onderstand basisbedrag (inwonend)	\$ 498	9,7%	n.v.t.	\$ 546	\$ +48
Onderstand alleenstaande zelfstandig wonend	\$ 780	9,7%	24,4%	\$ 1.046	\$ +266
Onderstand paar zelfstandig wonend	\$ 1.061	9,7%	25,5%	\$ 1.434	\$ +373
AWW weduwen /weduwnaren	\$ 896	9,7%	10%	\$ 1.073	\$ +177
AWW wezen	\$ 413	9,7%	10%	\$ 495	\$ +82

Per 1 oktober 2023 wordt de onderstand voor een alleenstaande en de AWW in één keer verhoogd naar het niveau van het ijkpunt sociaal minimum. Met deze maatregel zijn alle minimumuitkeringen per 1 oktober aanstaande op het niveau van het ijkpunt sociaal minimum gebracht, met uitzondering van een (zeer beperkte groep) paren in de onderstand. Dit laatste komt doordat de onderstand is gemaximeerd op het niveau van het WML en het WML op dit moment nog lager is dan het ijkpunt

voor een paar-huishouden. Het tempo om ook het inkomen van de ca. 35 paren in de onderstand op niveau te krijgen, is dus afhankelijk van de verdere ontwikkeling van het WML. Een eerste vervolgstap is daarvoor voorzien per 1 januari 2024.

Onderstand

Op dit moment wordt in Europees Nederland gewerkt aan het traject 'Participatiewet in Balans' om de Participatiewet te verbeteren. De Participatiewet is niet van toepassing in Caribisch Nederland, daar geldt de onderstand. Ook bij de onderstand is kritisch gekeken naar welke aanpassingen nodig zijn om hardvochtigheden te voorkomen. Daarom wordt gewerkt aan een wijziging van het Besluit onderstand BES. Onderdeel van deze wijziging is het vrijlaten van spaargeld dat tijdens het ontvangen van onderstand is opgebouwd. Anders dan de Participatiewet bevat het Besluit onderstand BES geen bepaling over het vrijlaten van spaargeld dat is opgebouwd tijdens de periode van bijstandverlening. Dit wordt gewijzigd zodat de bepalingen in beide wetten overeenkomen. De Tweede Kamer wordt betrokken bij deze en andere wijziging van het Besluit onderstand BES via de geldende voorhangprocedure.

Kinderbijslag

De kinderbijslag is per 1 januari 2023 met \$ 20 beleidsmatig verhoogd (bovenop de inflatiecorrectie). Daardoor bedraagt de kinderbijslag per maand per kind op 1 januari 2023 \$ 131, \$ 128 en \$ 129 op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. In tegenstelling tot in Europees Nederland, kent de Kinderbijslagvoorziening BES één bedrag per kind, ongeacht de leeftijd. Met de laatstgenoemde verhoging is momenteel het bedrag aan kinderbijslag vergelijkbaar met het niveau dat ouders van kinderen uit de hoogste leeftijdscategorie (12 t/m 17 jaar) in Europees Nederland ontvangen.

Dubbele kinderbijslag intensieve zorg

De dubbele kinderbijslag voor intensieve zorg (DKIZ) is van groot belang voor ouders van kinderen met een handicap of langdurige ziekte. Het draagt bij aan het verminderen van de financiële druk die gepaard gaat met de verzorging van deze kinderen. Caribisch Nederland heeft nog geen regeling dubbele kinderbijslag voor intensieve zorg. Wetgeving om dit mogelijk te maken is in voorbereiding. Om deze gezinnen in de tussentijd te ondersteunen, is er een tijdelijke regeling vastgesteld. Via zorgverleners en de media heeft de RCN-Unit SZW de regeling zo breed mogelijk bekend gemaakt.

Op basis van deze regeling hebben ouders in 2022 een aanvraag kunnen doen. Er zijn 91 aanvragen gedaan waarvan er 64 zijn toegekend. De ouders die recht hadden op DKIZ, hebben vervolgens een eenmalige financiële tegemoetkoming gekregen van \$ 1.437. De intentie is om in de tweede helft van dit jaar de tijdelijke regeling wederom open te stellen. Op het moment dat de structurele wetgeving in werking kan treden, zal de tijdelijke regeling vervangen worden door een maandelijkse uitkering van DKIZ.

Commissie Sociaal minimum Caribisch Nederland

Op 1 maart 2023 heeft de minister voor Armoede, Participatie en Pensioenen de Commissie Sociaal Minimum Caribisch Nederland ingesteld. De aanleiding hiervoor was de motie Wuite c.s.³ De opdracht van de commissie is om onderzoek te doen naar wat verschillende huishoudtypes op Bonaire, Sint Eustatius en Saba nodig hebben om rond te komen en sociaal te participeren. Daarnaast onderzoekt de commissie de systematiek van het sociaal minimum, inclusief mogelijke scenario's hoe de systematiek beter kan aansluiten op wat een aantal huishoudtypes nodig heeft om rond te komen en sociaal te participeren. Ook is de commissie gevraagd te reflecteren op wat de implicaties van de uitkomsten zijn voor de bredere economische context.

---

³ Kamerstukken II, 2022/23, 36200-IV, nr. 12.

De commissie levert haar eindrapport vóór 1 oktober op. Het rapport van de commissie zal, met inbegrip van een kabinetsappreciatie, met uw Kamer worden gedeeld vóór de begrotingsbehandeling van SZW in 2023. De urgentie om een sociaal minimum voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba in te voeren is groot.

Flankerend beleid

Wetgeving sociale zekerheid

Het kabinet past het principe 'Comply or Explain' toe, waarbij we streven naar een gelijkwaardig effect en voorzieningenniveau binnen de mogelijkheden van de Caribische context. Hiervoor wil het kabinet de achterstanden op de eilanden (stapsgewijs) inhalen en betere voorzieningen bieden. Daarbij geldt dat niet alles tegelijkertijd kan. Om zichtbaar te maken waar het kabinet de prioriteiten legt, is een overzicht samengesteld met daarin de prioritaire (kader)wetgeving, inclusief het aanpakken van achterstallig onderhoud.⁴ Dit omvat onder andere de modernisering en uitbreiding van het verlofstelsel, de invoering van een regeling voor dubbele kinderbijslag bij intensieve zorgkinderen en het tot stand brengen van een werkloosheidsvoorziening.

In 2018 heeft het kabinet al de wens van een modernisering van het sociale zekerheidsstelsel uitgesproken. Daarbij is ook de verlofregelgeving genoemd.⁵ Het opstellen van het daartoe strekkende wetsvoorstel kost meer tijd dan voorzien. Het wetsvoorstel behelst wijziging van onder meer de Wet AOV BES, de Wet ongevallenverzekering BES, de Wet ziekteverzekering BES, de Wet kinderbijslagvoorziening BES en het Burgerlijk Wetboek BES. De beoogde wijzigingen zijn gericht op modernisering, maar dragen op onderdelen nadrukkelijk bij aan bestaanszekerheid.

Werkloosheidsvoorziening

Het voornemen om te komen tot een werkloosheidsvoorziening in Caribisch Nederland heeft in de achterliggende periode een vervolg gekregen. Door de keuze om eerst een open gesprek met belanghebbenden in Caribisch Nederland aan te gaan, is het opstellen van de in de Vierde voortgangsrapportage ijkpunt sociaal minimum aangekondigde consultatienotitie vertraagd. Mede gelet op de complexiteit van de materie is op ambtelijk niveau het initiatief genomen om eerst input op de halen bij de partijen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, om een goed beeld te krijgen van de lokale arbeidsmarkt en arbeidsrechtelijke situatie. Ook het uitvoeringsaspect is daarbij nadrukkelijk betrokken. De planning is om de opgehaalde input medio 2023 bij de partners in Caribisch Nederland terug te leggen in de vorm van een breed uitgewerkte beleidsnotitie voor consultatie.

Inhoudelijk staat op voorhand wel vast dat een zo eenvoudig mogelijke regeling het vertrekpunt moet zijn. Het is onmogelijk en onverstandig om de wezenlijk andere situatie in Bonaire, Sint Eustatius en Saba niet tot uitdrukking te laten komen in de vormgeving van de regeling. Zo is er bijvoorbeeld nog geen polisadministratie in Caribisch Nederland, terwijl die in Europees Nederland de basis vormt om het arbeidsverleden van de werknemer vast te stellen. De opgehaalde input biedt een fundament om onderbouwde keuzes te maken bij de uitwerking van een eenvoudige werkloosheidsvoorziening. De lokale context en uitvoeringsvraagstukken zijn hierin leidend.

Lokaal armoedebeleid en schuldhulpverlening

Lokaal armoedebeleid en schuldhulpverlening zijn eilandelijke taken. Deze lokale benadering zorgt voor een effectieve aanpak van armoede en schuldenproblematiek, waarbij rekening wordt gehouden met de diversiteit en complexiteit van de lokale situatie.

---

⁴ Kamerstukken II, 2017/18, 34775-IV, nr. 45.

⁵ Kamerstukken II, 2017/18, 34775-IV, nr. 45.

Het Rijk erkent deze krachten en streeft ernaar om de eilanden te ondersteunen. Dit gebeurt door het bieden van financiële middelen, het ontwikkelen van beleidskaders en het faciliteren van kennisdeling en samenwerking. Het Rijk moedigt de eilanden aan om hun lokale expertise te benutten en stimuleert het delen van succesvolle aanpakken tussen de eilanden onderling.

In de slotverklaring die na de werkconferentie 'Samen tegen armoede' op Bonaire op 26 mei 2023 samen met het openbaar lichaam Bonaire (OLB) is getekend door de minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen, mede namens de staatssecretaris voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs, is commitment uitgesproken om meer samen te werken in het versterken van het eilandelijke beleid. Ter ondersteuning van het lokale armoedebeleid in 2023 heeft de minister voor Armoedebeleid € 1 miljoen beschikbaar gesteld. Als onderdeel daarvan is € 550.000 ter beschikking gesteld ter ondersteuning van het armoedeprogramma van het OLB. Daarnaast is € 100.000 beschikbaar gesteld aan het OLB om te experimenteren met een maatwerkbudget, om maatwerk te kunnen leveren in het sociaal domein en de behoeften nog beter in beeld te krijgen. Ook met de openbare lichamen van Sint Eustatius en Saba is een betere samenwerking tussen Rijk en openbaar lichaam onderdeel van gesprek. Vanuit de bovengenoemde € 1 miljoen, wordt voor Sint Eustatius en Saba respectievelijk € 250.000 en € 200.000 ter beschikking gesteld voor het lokale armoedebeleid. Over de specifieke inzet van de middelen treedt de minister voor Armoedebeleid nog met de bestuurscolleges in gesprek. Concrete vervolgafspraken worden later dit jaar uitgewerkt in de, onder coördinatie van het ministerie van BZK, af te sluiten bestuurlijke afspraken tussen Rijk en openbare lichamen.

Specifiek met betrekking tot de aanpak van problematische schulden brengt het Nibud in 2023 de aard en omvang van deze problematiek in kaart. Op basis van deze bevindingen bekijken de minister voor Rechtsbescherming en minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen samen naar welke stappen ondernomen kunnen worden om betere schuldhulpverleningstrajecten mogelijk te maken in Caribisch Nederland.

Betere samenwerking tussen Rijk en openbare lichamen

Het aanpakken van de armoede in Caribisch Nederland is een brede en complexe opgave. Samenwerking tussen Rijk en openbare lichamen is daarbij cruciaal, op verschillende vlakken. Het uitwisselen van ervaringen en informatie kan nuttig zijn om de eigen rol zo goed mogelijk te spelen en kan bijdragen aan integrale dienstverlening aan inwoners en het voorkomen van niet-gebruik van bestaande instrumenten. Deze uitwisseling vindt plaats op alle drie de eilanden, zij het in verschillende vormen en met wisselende frequentie, bijvoorbeeld in de vorm van casusoverleg tussen de RCN-unit SZW en de openbare lichamen. Deze samenwerking en uitwisseling draagt bij aan de invulling van de motie Ceder c.s., die oproept om in gesprek te gaan tussen Rijk en openbare lichamen om te komen tot een beter inzicht en beleid ten aanzien van mensen die te maken hebben met armoedeproblematiek⁶.

---

⁶ Kamerstukken II, 2021/22, 35935-IV, nr. 53.

In dit kader is de oprichting van Aksesio op Bonaire het vermelden waard. Deze brede uitvoeringsorganisatie, met taken op het gebied van jeugd- en gezinszorg en sociaalmaatschappelijk en welzijnswerk, heeft voor SZW een belangrijke rol gespeeld bij de uitvoering van de tijdelijke regeling voor dubbele kinderbijslag. Bij de doorontwikkeling van het Plenchi di Trabou - het gezamenlijke jobcenter van SZW en het openbaar lichaam Bonaire (OLB) – streven Rijk en openbaar lichaam naar een goede aansluiting bij Aksesio, om inwoners zo volledig en laagdrempelig mogelijk van dienst te kunnen zijn.

De motie Ceder c.s. doet ook de suggestie om de bijzondere onderstand door de openbare lichamen te laten uitvoeren. In dat kader informeer ik u graag dat op Saba, conform de afspraken, het openbaar lichaam per 1 juli jongstleden de bijzondere onderstand uitvoert. Deze taakoverheveling draagt bij aan meer contact tussen rijk en lokale overheid, gericht op het zo goed mogelijk helpen van de inwoners van Saba. We trekken lessen uit de ervaringen die op Saba worden opgedaan, ook voor Sint Eustatius en Bonaire.

B. Kostenkant

Kinderopvang en buitenschoolse opvang

In de afgelopen jaren hebben de kinderopvangorganisaties en openbare lichamen in Caribisch Nederland verder gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van de kinderopvang in het kader van het programma BES(t) 4 kids.

Het wetsvoorstel Wet kinderopvang BES is op 16 februari 2023 bij de Tweede Kamer ingediend. Daarmee wordt een wettelijke basis voor de inrichting en bekostiging van de kinderopvang in Caribisch Nederland geregeld. De kosten voor de kinderopvang voor ouders dalen daardoor verder naar uiteindelijk 4% van de kostprijs van de kinderopvang. De ouderbijdrage in 2023 bedraagt voor de dagopvang op Bonaire tussen \$ 75 en \$ 100 per maand bij volledige opvang en tussen \$ 40 en \$ 75 per maand voor de buitenschoolse opvang. Op Saba en Sint Eustatius is dat \$ 40 per maand. Het openbaar lichaam kan de ouderbijdrage geheel vergoeden aan ouders die onvoldoende middelen hebben. Overigens wordt de kinderopvang in het Belastingplan 2024 BES-eilanden ook vrijgesteld van de algemene bestedingsbelasting. Ook dit verlaagt de ouderbijdrage voor ouders op de BES-eilanden.

Per 1 januari 2023 zijn de subsidiebedragen van de Tijdelijke Subsidieregeling Financiering Kinderopvang Caribisch Nederland (hierna de tijdelijke subsidieregeling) met gemiddeld ruim 30% verhoogd. Deze verhoging heeft plaatsgevonden vanwege de stijging van de kosten van levensonderhoud, het verhogen van het wettelijk minimumloon en het verlagen van de ouderbijdrage. Deze verhoging was onvoldoende om de kostenstijgingen in de kinderopvang, mede vanwege de kwaliteitsverbetering van de kinderopvang, te kunnen opvangen. Daarom is op verzoek van de kinderopvangorganisaties en het openbaar lichaam Bonaire in 2023 een extra financiële stimulans van \$ 1.100.000 aan de kinderopvangorganisaties uitgekeerd.⁷ Voor Saba en Sint Eustatius wordt gekeken of in afwachting van het kostprijsonderzoek (zie hieronder) aanvullende maatregelen nodig zijn.

Op dit moment loopt een onderzoek naar de kostprijs voor kinderopvang op de eilanden. Mede op basis van dit onderzoek zal het kabinet bekijken of de hoogte van het subsidiebedrag aanpassing behoeft.

Volkshuisvesting

De maatregelen omtrent volkshuisvesting zien onder andere toe op de verstrekking van een vorm van huurtoeslag (verhuurderssubsidie) in de sociale en particuliere huursectoren, de bouw van sociale huurwoningen en energiebesparing. Die maatregelen leiden gezamenlijk tot lagere woonlasten voor mensen met een bescheiden inkomen en daarmee tot het bereiken van in het ijkpunt opgenomen bedragen voor de kostenpost 'wonen'.

De maatregelen die zijn genomen om de betaalbaarheid van (huur)woningen in Caribisch Nederland te verbeteren, zijn opgenomen in de gezamenlijke Beleidsagenda Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening voor Caribisch Nederland (Beleidsagenda VRO/CN), die op 26 januari jl. aan uw Kamer is gezonden. Jaarlijks ontvangt u een voortgangsrapportage. De eerste wordt u eind 2023 toegestuurd.

Verhuurderssubsidie

Door het ministerie van BZK is ook in 2023 verhuurderssubsidie verstrekt in zowel de sociale als de particuliere huursectoren. Die subsidie stelt de verhuurders in staat om lagere huren te vragen.

---

⁷ Beleidsreactie eindrapport bestandsopname kwaliteit kinderopvang Caribisch Nederland

Door de verhuurderssubsidie betalen huurders met een inkomen tot ca. 2 x WML een huur die onder de vastgestelde ijkpuntbedragen voor wonen ligt, waarmee het deel van het inkomen dat wordt besteed aan huur (de huurquote) lager is dan de door het NIBUD geadviseerde maximale 30%.

In de sociale huursector ging het in 2023 in totaal om een verstrekt bedrag van \$ 2,3 miljoen aan armoedebestrijding. Daarnaast is er op Bonaire binnen de pilot Bijdrage Particuliere Verhuur, \$ 600.000 verstrekt.

De door de verhuurderssubsidie gesubsidieerde huurverlagingen zijn afhankelijk van het inkomen van de huurders en worden bepaald door de *huur naar inkomen*-tabel. De huurverlagingen verschillen derhalve van persoon tot persoon en lopen sterk uiteen.

Bouw

Het is zaak om het aantal sociale huurwoningen snel uit te breiden. Door sociale minima die nu nog particulier huren toegang te geven tot een sociale huurwoning, kunnen ook zij genieten van een gesubsidieerde huurverlaging en van een huur die onder de vastgestelde ijkpuntbedragen ligt.

Tabel 4: Sociale woningbouw per openbaar lichaam

	Bonaire	Sint Eustatius	Saba
Aantal woningen	390	50	18
Financiële injectie vanuit BZK (in \$) ⁸	9 miljoen	2,7 miljoen	1,3 miljoen
Opleverdatum	2025	2024	2023

Op Bonaire bouwt woningstichting Fundashon Cas Bonairiano (FCB) 390 sociale huurwoningen. Door een financiële injectie van BZK/VRO van \$ 9 miljoen wordt een versnelling gerealiseerd van ongeveer twee jaar. De bouw van de eerste 204 woningen is gestart in december 2022. De bouw van de resterende 186 woningen start in het eerste kwartaal van 2024 (de voorbereidingen voor het bouwrijp maken van het bouwterrein zijn al gaande). Door flexbouw van deze woningen wordt een verdere versnelling gerealiseerd. De verwachting is dat alle 390 woningen in 2025 zijn opgeleverd.

Op Sint Eustatius zal woningcorporatie Bazalt Wonen 50 sociale huurwoningen bouwen. De start van de bouw is vertraagd door onduidelijkheid over het te bebouwen perceel. Het oorspronkelijke streven was oplevering in 2024. Momenteel is niet duidelijk of dat streven zal worden gehaald.

Op Saba bouwen het openbaar Lichaam Saba en woningcorporatie Bazalt Wonen 18 sociale huurwoningen in het project 'Under the Hill 2'. Met een financiële injectie van BZK/VRO van \$ 1,3 miljoen is de bouw van deze woningen versneld. Dit project zal in de loop van 2023 worden opgeleverd.

Energiebesparing

De via flexbouw te realiseren 171 sociale huurwoningen op Bonaire worden voorzien van zonnepanelen en een batterij voor energieopslag. Deze combinatie leidt tot een lagere energierekening. BZK/VRO heeft hiertoe in het kader van de aanpak energiearmoede een subsidie van € 500.000 aan FCB toegekend.

Op Sint Eustatius is het voornemen om de nieuwe sociale huurwoningen te voorzien van energiezuinige materialen (zoals zonwerend glas) en energiezuinige apparaten. Ook naar zonnepanelen en batterijopslag wordt gekeken, maar besluitvorming heeft nog niet plaatsgevonden.

---

⁸ De bedragen zijn toegekend in euro's. Het gaat om € 8 miljoen, € 2.5 miljoen en € 1.2 miljoen voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Zie de Beleidsagenda Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening, p.11, voetnoot 5-7.

Op Saba wordt via een door BZK/VRO verstrekte subsidie van in totaal € 360.000 een eerste tranche van ongeveer € 120.000 besteed aan verschillende energiezuinige apparaten (koelkasten, vrieskasten, wasmachines, ovens, ventilatoren) voor in ieder geval 18 sociale huurwoningen en een opvanghuis. Deze apparaten leiden tot een lagere energierekening.

Energie

Het kabinet werkt samen met de eilanden aan de verduurzaming van de elektriciteitsproductie. Bij de huidige wereldolieprijzen leidt het duurzame alternatief op Bonaire tot lagere eindgebruikerstarieven, op Saba en Sint Eustatius is dit met subsidie van het kabinet ook het geval.

In 2022 en 2023 heeft het kabinet vanwege de hoge gasprijzen in Europa tijdelijk hulp verstrekt aan de elektriciteitsdistributeurs in Caribisch Nederland ter verlaging van de elektriciteitsrekening van huishoudens. Hierdoor bedraagt de energierekening van een huishouden in Caribisch Nederland met een jaarverbruik van 3.000 kWh per 1 juli 2023 gemiddeld \$ 1254.

Energietoelagen

Het kabinet heeft in het kader van aanvullende koopkrachtmaatregelen besloten om de eenmalige energietoelage, van \$ 1300 voor huishoudens met een laag inkomen, in 2023 te continueren. De systematiek die hiermee gemoeid is wordt omschreven in de voortgangsrapportage van 2022.⁹

De vaste kosten van het netbeheer worden in 2023 naar een nultarief teruggebracht. Hiermee worden ook de huishoudens met een laag verbruik effectief bereikt. Dit scheelt ongeveer \$ 390 per jaar voor een huishouden. Daarnaast wordt in 2023 bij eindgebruikers 50% van het variabele tarief gedekt door het kabinet voor zover dit tarief boven \$ 0,38 per kWh uitkomt. Hiermee blijft er een sterke prikkel voor elektriciteitsbedrijven en eindgebruikers om kosten en verbruik te beperken. Deze maatregelen gelden ook voor het MKB in Caribisch Nederland. Met dit pakket is in totaal € 15 miljoen gemoeid.

Accijnzen

Als gevolg van de energiecrisis op de brandstofprijzen heeft het ministerie van Financiën (naar analogie van de Nederlandse accijnsverlaging) per 1 april 2022 ook in Caribisch Nederland de accijnzen op benzine tijdelijk verlaagd. Deze tijdelijke verlaging bedraagt op elk van de drie eilanden \$ 0,16 per liter. De accijns op benzine bedraagt tussen 1 april 2022 en 31 december 2022 hierdoor \$ 15,86 per hectoliter op Bonaire en \$ 8,27 per hectoliter op Sint Eustatius en Saba. Op diesel wordt in Caribisch Nederland in het geheel geen accijns geheven. Het kabinet heeft in het kader van aanvullende koopkrachtmaatregelen besloten om de accijnsverlaging te verlengen tot 1 juli 2023. Na 1 juli 2023 bedraagt de tijdelijke verlaging op elk van de drie eilanden \$ 0,08 per liter. De accijns op benzine bedraagt tussen 1 juli 2023 en 31 december 2023 vervolgens \$ 23,86 per hectoliter op Bonaire en \$ 16,27 per hectoliter op Sint Eustatius en Saba.

Telecom

De toegang tot vast internet is een belangrijke voorwaarde voor huishoudens om volwaardig deel te kunnen nemen aan het maatschappelijk verkeer. Gegeven de lokale, niet-beïnvloedbare omstandigheden (waaronder de geografische ligging en de schaalgrootte) van Caribisch Nederland heeft de Autoriteit Consument en Markt (ACM) in 2020 geconcludeerd dat een structurele subsidie noodzakelijk is om tot een significante verlaging van de (vaste) internetkosten te komen. Om de betaalbaarheid van vast internet in Caribisch Nederland te garanderen heeft het kabinet in juli 2022 de tijdelijke subsidiering die vanaf 2020 aan de orde was per 2023 omgezet naar een structurele

---

⁹ Kamerstukken II, 2022/23, 36200-IV, nr. 7.

tegemoetkoming voor vast internet. Hiermee blijft de subsidie voor huishoudens op Bonaire \$ 25 per aansluiting per maand en op de Bovenwinden \$ 35 per aansluiting per maand.

Het ministerie van EZK werkt daarnaast aan de harmonisatie van de voorwaarden die aan de telecoaanbieders op de eilanden (concessiehouders) worden gesteld (besluit algemene richtlijnen concessiehouders Caribisch Nederland). Daarbij wordt tevens gezorgd voor een betere borging van de bescherming van consumenten en worden ook beperkingen gesteld aan tariefstijgingen. Dit besluit zal naar verwachting voor de zomer worden gepubliceerd.

Drinkwater

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) zet zich in Caribisch Nederland in voor betrouwbaar en toegankelijk drinkwater. Dat gebeurt bijvoorbeeld via subsidies ter verlaging van de vaste drinkwatertarieven en via subsidies (en technische assistentie) voor investeringen in de drinkwatervoorziening. Dat laatste is niet alleen belangrijk voor de toegang tot drinkwater, maar ook voor de betaalbaarheid ervan: de kosten van deze investeringen zouden anders worden doorberekend aan de huishoudens in hogere tarieven.

Tabel 5: Tijdelijke subsidieregeling drinkwater BES en rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) Bonaire 2018 tot en met 2024.

Eiland	Realisatie 2022 in € mln.
Bonaire	4,650
Sint Eustatius	1,082
Saba	0,1

Tabel 6: Hulp investeringen drinkwatervoorzieningen (ook in de tijdelijke subsidieregeling drinkwater BES en RWZI Bonaire 2018-2024)

Eiland	Realisatie 2022 in € mln.
Bonaire	0,450
Sint Eustatius	1,6
Saba	1,0

De subsidies voor het verlagen van de vaste drinkwatertarieven zijn sinds 2022 structureel (in plaats van ad hoc) vastgelegd (en gemaximeerd). In 2022 hebben de eilanden de volgende subsidies ontvangen voor het verlagen van hun drinkwatertarieven: Bonaire € 4,650 miljoen, Sint Eustatius € 1,082 miljoen en Saba € 0,1 miljoen.¹⁰ In 2022 betaalden inwoners van Bonaire \$ 7,30 en Sint Eustatius \$ 6,85 voor het vaste tarief. Een grote verlaging ten opzichte van de door de ACM vastgestelde maximumtarieven voor 2022, die de werkelijke kostprijs van het drinkwater reflecteren: \$ 41,26 per maand op Bonaire¹¹ en \$ 93,76 per maand op Sint Eustatius.¹² Saba heeft in 2022 met overgebleven coronasubsidie uit 2021 de verlaagde prijs van het door het openbaar lichaam zelf gebottelde drinkwater kunnen continueren: van circa \$ 6 naar \$ 3,50 per 3 gallon fles en van circa \$ 7 naar \$ 4,50 per 5 gallon.

¹⁰ [Regeling van de Minister van Infrastructuur en Waterstaat van 4 november 2022, nr. IENW/BSK-2022/260807, tot wijziging van de Tijdelijke subsidieregeling drinkwater BES en rioolwaterzuiveringsinstallatie Bonaire 2018 tot en met 2024 \(wijzigingen 2022-II\)](#)

¹¹ [Beschikking distributietarieven drinkwater 2022 Bonaire WEB \(Caribisch Nederland\) | ACM.nl](#)

¹² [Beschikking distributietarieven drinkwater 2022 Sint Eustatius STUCO \(Caribisch Nederland\) | ACM.nl](#)

Daarnaast ontving Saba subsidie voor de verlaging van de transportkosten van reverse osmosis water waarmee de prijs van een trucklading water (3,8 m³) verlaagd is van \$ 83 naar \$ 59,90.

Voor investeringen in de drinkwatervoorziening heeft STUCO (nutsbedrijf Sint Eustatius) in 2022 circa € 1,6 miljoen ontvangen voor het uitbreiden en versterken van het drinkwaternet. Op Bonaire heeft het nutsbedrijf WEB in 2022 € 450.000 ontvangen voor investeringen in de verbetering van twee hoofdleidingen. En tot slot heeft het openbaar lichaam Saba € 1 miljoen ontvangen om onder andere de capaciteit van het huidige water transport netwerk en de wateropslag te vergroten. Ook in 2023 kunnen STUCO en WEB subsidie aanvragen voor investeringen in de drinkwatervoorziening. STUCO kan € 1,5 miljoen aanvragen omdat er op Sint Eustatius nog een grote opgave ligt om het drinkwaternet uit te breiden en te versterken, en daarmee het drinkwater beter toegankelijk te maken. WEB Bonaire kan weer een subsidie aanvragen van € 450.000, die zij waarschijnlijk zullen aanwenden voor het verder vergroten van hun waterproductiefaciliteiten of vervangingen van delen van de hoofdwaterleiding. Tot slot is het ministerie van IenW met Sint Eustatius in overleg over een verhoogde bijdrage aan investeringen in het drinkwaterleidingnetwerk. Het netwerk is indertijd niet goed aangelegd en de lekverliezen blijven hoog (meer dan 30%). Dit wordt indien nodig bij Najaarsnota verder geregeld.

Openbaar vervoer

Op Bonaire, Sint Eustatius en Saba is er geen openbaar vervoer (OV). Het eventueel tot stand brengen van OV is een eilandelijke taak. Het ministerie van IenW kan de eilanden hierbij desgevraagd samen met partijen uit de OV-sector technisch adviseren. In 2020 heeft het openbaarvervoersbedrijf van Rotterdam (RET) Bonaire geadviseerd over de te nemen stappen voor het introduceren van OV. Er is geen voortgang te vermelden.

Kosten van levensmiddelen

Tot en met 2019 heeft Unkobon (de Bonairiaanse consumentenbond), op verzoek van EZK, een vergelijking tussen prijzen van levensmiddelen bij 15 supermarkten uitgevoerd (de prijsvergelijker). De inzet van het Rijk bij de prijsvergelijker was om consumenten prijsbewuster te maken en te laten profiteren van prijsverschillen bij supermarkten.

Het Openbaar Lichaam Bonaire heeft vanwege de enorme stijging van de kosten van levensmiddelen besloten om een prijsmaatregel door te voeren en maximumprijzen in te voeren voor een 'basismandje' producten. In tegenstelling tot pogingen uit het verleden, was de praktische inzet van de Prijzenwet BES om supermarkten en importeurs meer dwingend deel te laten nemen aan de totstandkoming en het doorvoeren van maximumprijzen voor deze producten. De prijsmaatregel Bon Kompra Plus is afgelopen jaar door het OLB – in samenwerking met supermarkten en Unkobon – uitgerold. Het 'basismandje' bestaat uit 38 productsoorten waarbij per productsoort een maximumprijs is bepaald voor (a) het meest verkochte merk (indien van toepassing) en (b) een niet-merkgebonden product. Voor deze producten worden benchmarkprijzen bepaalde aan de hand van inkoopdata ontvangen van supermarkten en importeurs. De maximumprijs is berekend aan de hand van het 25ste percentiel van de ontvangen verkoopprijzen van de supermarkten, of aan de hand van de inkooprijzen vermeerderd met een marge.

C. Werken aan economie en arbeidsmarkt

Coronasteunmaatregelen

Zoals vermeld in de Vierde voortgangsrapportage van 14 oktober 2022 heeft begin 2022 via een steekproefsgewijze toetsing een nacontrole plaatsgevonden op de toepassing van de Tijdelijke subsidieregeling loonkosten en inkomensverlies CN ('noodregeling SZW') en de steunmaatregel aan ondernemingen voor de vaste lasten (TVL BES). Het doel van de nacontrole is geweest om achteraf inzicht te verkrijgen in hoe de rechtmatigheidsbeoordeling onder de gegeven omstandigheden heeft gefunctioneerd en om lessen te trekken voor toekomstige crisissituaties. De nacontrole heeft geen evaluatief karakter; er is onder coördinatie van BZK een brede evaluatie van de coronasteunpakketten voor Caribisch Nederland voorzien. Het rapport is opgenomen in bijlage 3.

Versterken ondernemerschap en toeristische sector

Het ministerie van EZK stimuleert samen met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), net als het afgelopen jaar, de ontwikkeling van duurzaam (eco)toerisme op de drie eilanden. Daarbij is er oog voor de lokale bevolking en het plaatselijke midden- en kleinbedrijf. EZK en RVO ondersteunen de eilanden desgewenst bij het maken en uitvoeren van toerismeplannen.

Daarnaast financiert het ministerie van EZK een programma voor de stimulering van ondernemerschap. Het doel van dit programma is het oprichten van een Centrum voor Ondernemerschap op Bonaire. Dit centrum moet als een 'one-stop-shop' fungeren. Door de oprichting van dit centrum ontstaat een fysieke plek waar ondernemers terecht kunnen voor informatievoorziening, één-op-één begeleiding, netwerken, events, vergunningen, subsidies, en coaching. Tot slot blijft EZK zich inzetten om samen met andere ministeries de 'cost of doing business' omlaag te brengen en het ondernemerschaps- en investeringsklimaat op Bonaire, Saba en Sint Eustatius te verbeteren.

Arbeidsbemiddeling

Het optimaal benutten van het beschikbare arbeidsaanbod in Caribisch Nederland en het om- en bijscholen van inwoners naar kansrijke sectoren, blijft een belangrijk aandachtspunt voor het Rijk en de openbare lichamen, ook vanuit de gedachte dat (beter) betaald werk belangrijk is voor bestaanszekerheid.

De openbare lichamen geven elk op eigen wijze invulling aan de structurele intensivering (€ 1 miljoen per jaar) die het Rijk sinds 2022 mogelijk heeft gemaakt voor de dienstverlening op arbeidsbemiddeling. Op Bonaire vertaalt zich dit in meer capaciteit en budget voor instrumenten binnen het Plenchi di Trabou, terwijl op Sint Eustatius volop ingezet wordt op beroepsgerichte opleidingen en trainingen. Op Saba is er, mede als gevolg van de nauwere samenwerking rondom de bijzondere onderstand, de behoefte om ook op het gebied van tewerkstellingsvergunningen en arbeidsbemiddeling nauwer samen te werken met de RCN-unit SZW. Een concrete uitwerking hiervan zal een plek krijgen in de later dit jaar af te sluiten bestuurlijke afspraken.

Op alle drie de eilanden is er aandacht voor zowel werkzoekenden die met weinig of geen ondersteuning een (nieuwe) baan kunnen vinden als voor inwoners die nog een grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld als gevolg van een handicap. Voor Saba is eind 2022 een onderzoek naar een pilot van een tweede sociale werkplaats – naast de reeds bestaande sociale werkplaats "The Garden" – afgerond. Om verschillende redenen is hier vooralsnog geen opvolging aan gegeven. De verwachting is dat in de loop van dit jaar of begin 2024 een pilot verder uitgewerkt zal worden. Op Sint Eustatius is een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar een sociale werkplaats.

Dit biedt aanknopingspunten voor verschillende vervolgactiviteiten die in de loop van 2023 zullen worden gestart. Tegelijkertijd wordt het programma “Iedereen doet mee”, waarbij werkzoekenden met een afstand tot de arbeidsmarkt met behulp van loonkostensubsidie bij reguliere werkgevers worden geplaatst, voortgezet. Op Bonaire is het Plenchi de Trabou in de lead bij de doorontwikkeling van het reeds uitgebreide instrumentarium voor werkzoekenden met een afstand tot de arbeidsmarkt. Ter illustratie: gedurende het jaar 2022 zijn er vier verschillende jobprogramma's (verkorte trainingsprogramma's met baangarantie) gedraaid: bartender/waiter, beveiliging, housekeeping en tourguide. Het totaal aantal deelnemers was 35, daarvan hebben 31 deelnemers het jobprogramma met succes afgerond.

Zoals ook vorig jaar gemeld, wordt er in de periode 2022-2024 ingezet op het op termijn verduurzamen van instrumenten voor werken met een beperking. Voor deze instrumenten (sociale werkplaatsen, loonkostensubsidie en inzet jobcoaches) is op dit moment geen structurele financiering voorhanden. De minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen heeft meerjarige middelen ter beschikking gesteld zodat deze kabinetsperiode kan worden benut om tijdelijk gefinancierde instrumenten te continueren, te evalueren en te versterken, en lessen te trekken voor de toekomst. Hierbij geldt dat de ontwikkeling van en de ervaring met deze instrumenten van eiland tot eiland verschilt. De verwachting is dat op Bonaire er in 2023 verschillende evaluaties door het Plenchi di Trabou worden afgerond. Voor Saba en Sint Eustatius zullen ook in 2024 nog evaluaties nodig zijn.

Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

Het kabinet zet in op versterking van samenwerking in het beroepsonderwijs. Geconstateerd is namelijk dat de eilanden ieder voor zich te klein zijn om een breed scala aan kwalitatief goed en betaalbaar beroepsonderwijs, dat recht doet aan de diverse behoeften op de arbeidsmarkt, te kunnen ontwikkelen en verzorgen. Daarbij komt dat het ontwikkelen van een breder kennisnetwerk ten behoeve van continue kwaliteitsontwikkeling en professionalisering belangrijk is. Het gaat hierbij om onderlinge samenwerking tussen de Caribische delen van het Koninkrijk in samenwerking met Europees Nederlands beroepsonderwijs, in eerste instantie in de opleidingsdomeinen toerisme en zorg. Voor het domein toerisme wordt bijvoorbeeld samengewerkt tussen NIPA (mbo-school van Sint Maarten) en Saba en Sint Eustatius. Verder maken uitwisselingsprogramma's en stagemogelijkheden onderdeel uit van deze samenwerking. Ook wordt er structureel bijgedragen aan het stagefonds van de Scholengemeenschap Bonaire. Hiervoor is structureel € 1 miljoen structureel uitgetrokken.

Tewerkstellingsvergunningen

Het proces rondom het verlenen van tewerkstellingsvergunningen wordt voortdurend zorgvuldig gemonitord samen met alle betrokken stakeholders en waar nodig wordt in goed overleg gezocht naar mogelijkheden tot verbetering. Op Bonaire speelt het Plenchi di Trabou een centrale rol in het proces rond toekenning van tewerkstellingsvergunningen. Dit heeft als meerwaarde dat een verzoek om een arbeidskracht van buiten het eiland direct naast het bij het Plenchi bekende beschikbare arbeidsaanbod kan worden gelegd. Het openbaar lichaam Saba heeft uitgesproken ook toe te willen werken naar meer samenwerking tussen Rijk en openbaar lichaam op dit vlak. Dit draagt bij aan een soepele vergunningverlening waarbij het lokaal beschikbare arbeidsaanbod niet over het hoofd wordt gezien.

Voor Bonaire en Saba zijn de beleidsregels vervallen die eisen dat een tewerkstellingsvergunning pas kan worden aangevraagd nadat tenminste 5 weken zijn verstreken na de vacaturemelding. Op Sint Eustatius wordt gewerkt aan een gespecificeerde functielijst waarvoor deze eisen dienen te vervallen.

Verbeteren arbeidsomstandigheden

Een modernisering van de arbeidsomstandighedenwetgeving is beoogd. Een conceptwetsvoorstel Arbeidsomstandighedenwet Caribisch Nederland is eind 2020 voor consultatie voorgelegd aan de bestuurscolleges en Centraal Dialoog Bonaire. Ook is de RCN-unit SZW gevraagd een zogeheten 'uitvoerings- en handhavingstoets' uit te brengen. Uit de ontvangen reacties blijkt steun op hoofdlijnen. Mede door COVID-19 is het proces vertraagd. Op dit moment is er geen voortgang op het wetsvoorstel te melden.

Economische zelfstandigheid van vrouwen

In het afgelopen jaar heeft een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van diverse ministeries en de BES eilanden zich gebogen over de vraag hoe de economische zelfstandigheid van vrouwen in Caribisch Nederland vergroot kan worden. Dit in opvolging van de motie van de leden Özütok en Diertens.¹³

Met de nieuwe bestuurscolleges van de eilanden zal gesproken worden over welke initiatieven op de eilanden bij kunnen dragen aan de economische zelfstandigheid van vrouwen in Caribisch Nederland. Hierbij nemen we in ieder geval de volgende zaken mee die uit de werkgroep zijn voortgekomen:

- Er is behoefte aan maatwerk, integrale aanpak/ begeleiding;
- Specifiek voor vrouwen met een afstand tot de arbeidsmarkt (waaronder ook laaggeletterd) is er in Europees Nederland het een en ander ontwikkeld. Dit kan als inspiratie dienen voor begeleiding 'op maat';
- De mogelijkheid om kennis te delen met gemeenten voor 'best practices' en met experts van dergelijke interventies, en de mogelijkheid om via train de trainer in Caribisch Nederland de uitvoeringskracht te versterken.

De economische zelfstandigheid van vrouwen en (alleenstaande) moeders, wordt daarnaast ook versterkt door het verbeteren van de toegankelijkheid van de kinderopvang en het uitbreiden van het verlofstelsel.

Verlofregeling

Om de bestaanszekerheid van werkenden te vergroten, wordt voorgesteld om de verlofregelgeving uit te breiden. Per 1 januari 2023 zijn al het zogeheten 'meerlingenverlof' en de 'couveuserегeling' nieuw ingevoerd. Volgens plan komt daar nog bij een ruimere verlofregeling voor calamiteitenverlof, kortdurend zorgverlof en geboorteverlof voor de partner. Ook voor zwangere zelfstandigen wordt een uitkeringsvoorziening voorgesteld gedurende zwangerschaps- en bevallingsverlof.

De voorstellen dragen bij aan het bereiken van een ten opzichte van Europees Nederland meer gelijkwaardig stelsel en de versterking van de arbeidsmarkt. Andere initiatieven zijn het invoeren van een werkloosheidsregeling, waarop elders in deze voortgangsrapportage nader wordt ingegaan, en een uitkering om betaald verlof mogelijk te maken voor de werknemer die optreedt als begeleider bij een medische uitzending. Voor beide onderwerpen is de voorbereiding (met input vanuit de openbare lichamen) in volle gang.

---

¹³ Kamerstukken II, 2019/20, 35300-IV, nr. 60.

Paragraaf II – indexering en monitoring van het ijkpunt sociaal minimum

Om te zorgen dat het ijkpunt sociaal minimum niet uit de pas loopt met de kosten van levensonderhoud, beweegt het ijkpunt – evenals het wettelijk minimumloon en de uitkeringen (zie paragraaf III) én de bedragen van Regioplan (zie paragraaf IV) – jaarlijks mee met de prijsontwikkelingen in Caribisch Nederland. Het ijkpunt voor het sociaal minimum dat in 2019 voor verschillende huishoudencategorieën is vastgesteld¹⁴, is in 2020 t/m 2023 geïndexeerd aan de hand van het consumentenprijsindexcijfers zoals vastgesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Indexering ijkpunt sociaal minimum 2023

In tabel 7 zijn de bedragen voor het ijkpunt sociaal minimum 2023 opgenomen. Het ijkpunt voor het sociaal minimum is een beleidsmatig minimum en is momenteel geen afspiegeling van de werkelijke kosten van levensonderhoud. In het ijkpunt voor het sociaal minimum is namelijk de beoogde verlaging van de kosten van wonen en kinderopvang verdisconteerd. Die verlaging is voor kinderopvang wel, maar voor wonen nog niet volledig gerealiseerd.

Tabel 7: Ijkpunt naar samenstelling huishouden 2023 (USD per maand)

	Bonaire	Sint Eustatius	Saba
Alleenstaande	\$ 1.030	\$ 1.101	\$ 1.171
Paar	\$ 1.478	\$ 1.536	\$ 1.685

Eerder is uw Kamer, op uw verzoek, geïnformeerd over de verhouding van hoogtes van de minimumuitkeringen ten opzichte van het ijkpunt sociaal minimum 2023.¹⁵ Omdat destijds de consumentenprijsindexcijfers nog niet definitief door het CBS waren vastgesteld, zijn de minimumuitkeringen afgezet ten opzichte van een *indicatief* ijkpunt voor 2023 op voorlopige consumentenprijsindexcijfers. Bij vaststelling van de definitieve consumentenprijsindexcijfers is gebleken dat het ijkpunt sociaal minimum 2023 volledig overeenkomt met het indicatieve ijkpunt sociaal minimum zoals die op 24 januari jl. met u zijn gedeeld. Tijdens het tweeminutendebat Sociaal domein en bestuursakkoorden BES d.d. 26 januari jl. heeft de minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen aan Kamerlid Wuite (D66) toegezegd om, indien nodig, een toelichting te geven over de verschillen tussen de indicatieve en definitieve cijfers.¹⁶ Omdat er geen verschillen zijn geconstateerd, wordt hiermee deze toezegging als afgerond beschouwd.

Onderlinge verhouding tussen de besteedbare inkomens en ijkpunt sociaal minimum

Om te beoordelen of de inkomens en de kosten van levensonderhoud meer in balans zijn, is inzicht in de verhouding tussen de inkomens en de kosten van levensonderhoud van belang. Daarom brengt het CBS sinds 2020 in beeld hoe het besteedbaar inkomen per huishouden zich verhoudt tot het vastgestelde ijkpunt voor het sociaal minimum per huishouden.

¹⁴ Kamerstukken II, 2018/19, 35000-IV, nr. 61.

¹⁵ Kamerstukken II, 2022/23, 36200-IV, nr. 48.

¹⁶ Handelingen II, 2022/23, nr. 45, item 2.

Het besteedbaar inkomen van een huishouden bestaat uit bruto inkomen uit arbeid, eigen onderneming, vermogen, uitkeringen en ontvangen overdrachten, minus betaalde inkomensoverdrachten, werknemerspremies, zorgpremies, en belastingheffing op inkomen en vermogen.¹⁷

In tabel 8 is de verhouding tussen het besteedbaar inkomen en het vastgestelde ijkpunt voor het sociaal minimum in 2021 weergegeven voor Caribisch Nederland. Deze statistieken kunnen worden afgezet ten opzichte van de statistieken over 2020 (tabel 9). Het betreft hier de definitieve cijfers over 2020 en voorlopige cijfers over 2021.¹⁸ In 2024 worden de inkomensgegevens voor 2021 pas definitief vastgesteld door het CBS. De reden hiervoor is dat belastingen pas na twee jaar definitief vastgesteld worden en de inkomensdata in de tussenliggende periode dus nog kunnen wijzigen. Dit is een vergelijking waar de meest recente beleidsinzet (2022 en 2023) nog niet in terug te zien is. Een overzicht van statistieken van voorgaande jaren is opgenomen in de voortgangsrapportage van 2022.¹⁹

Tabel 8: Overzichtstabel besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2021

Caribisch Nederland	Huishoudens		Personen		Kinderen	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	10.850		25.250		5.400	
Ingedeeld	10.150	100	21.550	100	4.750	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	1.150	11	2.350	11	650	13
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	1.900	19	4.000	19	1.100	23
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	2.500	25	5.250	24	1.350	29
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	2.900	28	6.050	28	1.600	33
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	3.350	33	7.000	32	1.800	38
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	4.050	40	8.400	39	2.100	44
Niet ingedeeld	700		3.700		650	

Tabel 9: Overzichtstabel besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2020

Caribisch Nederland	Huishoudens		Personen		Kinderen	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	10.650		24.700		5.300	
Ingedeeld	9.950	100	21.150	100	4.650	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	1.000	10	1.900	9	500	11
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	1.700	17	3.550	17	950	20
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	2.400	24	4.950	23	1.300	28
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	2.750	28	5.700	27	1.500	32
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	3.300	33	6.800	32	1.750	37
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	4.000	40	8.250	39	2.050	44
Niet ingedeeld	650		3.600		650	

¹⁷ In de cijfers zijn informele inkomsten niet meegenomen. Hierdoor zal het werkelijke aandeel huishoudens met een inkomen onder het ijkpunt voor het sociaal minimum in de praktijk naar verwachting lager liggen.

¹⁸ [StatLine - Caribisch NL; inkomen tot ijkpunt voor sociaal minimum \(cbs.nl\)](https://statline.cbs.nl)

¹⁹ Kamerstukken II, 2022/23, 36200-IV, nr. 7.

Uit de cijfers van het CBS blijkt dat in 2021, net zoals in 2020, 28% van de huishoudens in Caribisch Nederland een besteedbaar inkomen had dat lager is dan het ijkpunt sociaal minimum voor het desbetreffende huishouden.²⁰ Op Bonaire is het aandeel huishoudens dat een inkomen had dat lager is dan het ijkpunt sociaal minimum voor het desbetreffende huishouden in 2021 met één procentpunt toegenomen van 27% naar 28%. Op Sint Eustatius is het percentage toegenomen van 33% naar 34%. Op Saba is daarentegen sprake van een positieve ontwikkeling doordat het aantal huishoudens met een besteedbaar inkomen onder het ijkpunt is afgenomen van 24% naar 23%. In paragraaf V van deze voortgangsrapportage is een uitsplitsing van de statistieken per eiland opgenomen.

De statistieken tonen dat het aandeel huishoudens met een besteedbaar inkomen dat lager is dan het ijkpunt sociaal minimum voor het betreffende huishouden voor Caribisch Nederland in brede zin niet is afgenomen en op Bonaire en Sint Eustatius zelfs licht is toegenomen. Hierbij geldt overigens dat de Rijksinzet op het verlagen van de kosten van levensonderhoud niet in deze cijfers is opgenomen. In de koopkrachtstatistieken voor Caribisch Nederland – waarin de inzet van de kostenverlaging wel wordt meegenomen – is in 2021 een positieve ontwikkeling waarneembaar. Op Bonaire ging de bevolking er in doorsnee 1,1% op vooruit ten opzichte van 2020, op Sint Eustatius 0,5% en op Saba 0,1%.²¹

De tegenvallende resultaten van de ontwikkeling van de verhouding tussen het besteedbaar inkomen en het ijkpunt sociaal minimum betreuren ik. Tegelijkertijd hebben de statistieken betrekking op het jaar 2021 en worden in de resultaten nog niet de forse intensivering weerspiegeld die het huidige kabinet in 2022 en 2023 is gestart om de inkomens te verhogen en de kosten van levensonderhoud te verlagen. Het kabinet continueert, zoals in de begeleidende Kamerbrief is aangegeven, met het treffen van maatregelen. De resultaten zijn voor een deel te verklaren door het feit dat, anders dan bij de koopkrachtpopulatie, in de statistieken ook de instroom (immigratie en geboorte) en uitstroom (emigratie en overlijden) van de bevolking is opgenomen. Door de relatief hoge dynamiek in de bevolkingssamenstelling van Caribisch Nederland kwamen per saldo meer huishoudens onder het ijkpunt sociaal minimum terecht. De statistieken geschoond op basis van bevolkingsdynamiek laten zien dat op basis van een stabiele populatie er wel een (bescheiden) vooruitgang waarneembaar is.²² In Caribisch Nederland is dit om een verbetering van twee procentpunt van 2021 (25%) ten opzichte van 2020 (27%). Bij een uitsplitsing per eiland betreft het een verbetering van 1% op Bonaire en Saba; op Sint Eustatius is de situatie hetzelfde gebleven ten opzichte van 2020. Tot slot geldt dat het CBS geen inkomen naar arbeidsduur registreert voor Caribisch Nederland. Er wordt in statistieken van het besteedbaar inkomen ten opzichte van het ijkpunt dus geen onderscheid gemaakt tussen een fulltime en een parttime inkomen. Dit terwijl één parttime inkomen op het wettelijk minimumloonniveau binnen een huishouden per definitie onder het ijkpunt ligt. In overleg met het CBS zie ik hoe we die inzichten in de toekomst wel kunnen ontsluiten.

---

²⁰ Overigens geldt dat de Voortgangsrapportage 2022 spreekt over 29% voor het jaar 2020. Dat percentage is na vaststelling van de definitieve inkomensgegevens over het jaar 2020 door het CBS met één procentpunt naar beneden bijgesteld.

²¹ [StatLine - Caribisch NL; koopkrachtontwikkeling personen in particuliere huishoudens \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2023/26/caribisch-nederland-inkomen-tot-ijkpunt-sociaal-minimum)

²² <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2023/26/caribisch-nederland-inkomen-tot-ijkpunt-sociaal-minimum>

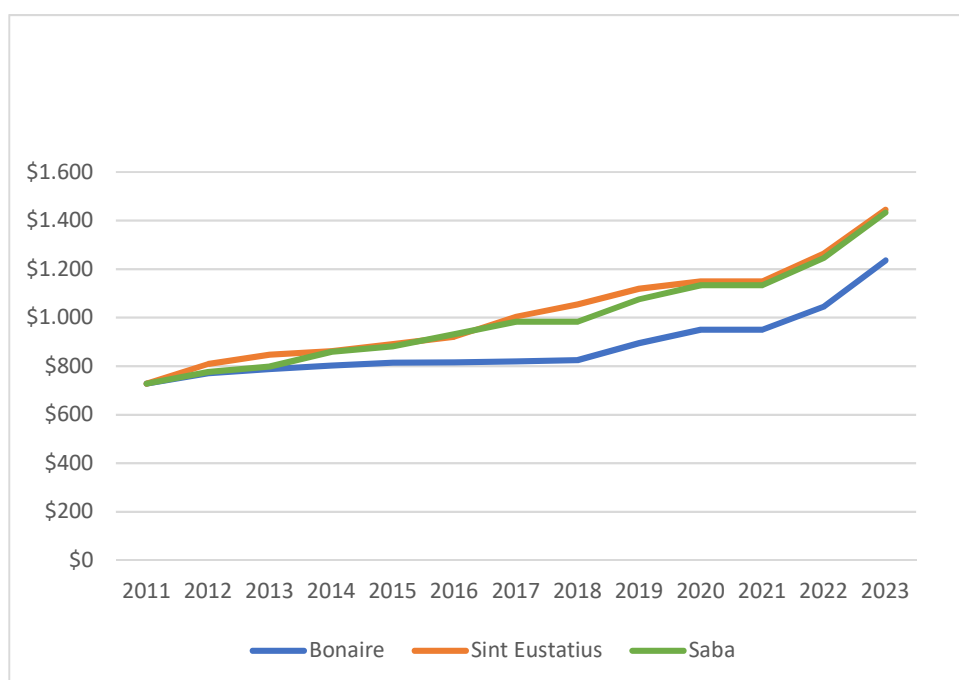
Paragraaf III – Ontwikkeling inkomen diverse huishoudsituaties

Ieder jaar, per 1 januari, worden de bedragen van het wettelijk minimumloon (WML) en de uitkeringen in Caribisch Nederland geïndexeerd. Deze indexering gebeurt op basis van de voorlopige consumentenprijsindex (CPI) per eiland, zoals vastgesteld over het voorafgaande derde kwartaal door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). In het derde kwartaal van 2022 waren de prijzen van consumentengoederen en diensten dat een gemiddeld huishouden aanschaft op Bonaire 12,2% duurder dan in hetzelfde kwartaal één jaar eerder. Op Sint Eustatius en Saba stegen de prijzen respectievelijk 9,0% en 9,7%. De toename van de inflatie werd vooral veroorzaakt door de hogere kosten van voeding, elektriciteit, brandstoffen en vervoer in algemene zin.²³

De inflatiecorrectie op het WML en de uitkeringen was op 1 januari 2023 fors, als gevolg van de historisch hoge inflatie in 2022. In paragraaf I is nader uiteengezet op wat voor wijze het WML en de uitkeringen per 1 januari 2023 zijn verhoogd. In de figuren op de volgende pagina's wordt de ontwikkeling van de inkomens over de loop der jaren tot uiting gebracht. In het geval van de onderstand zijn de geldende tweewekelijkse bedragen voor de vergelijkbaarheid omgerekend naar maandbedragen.

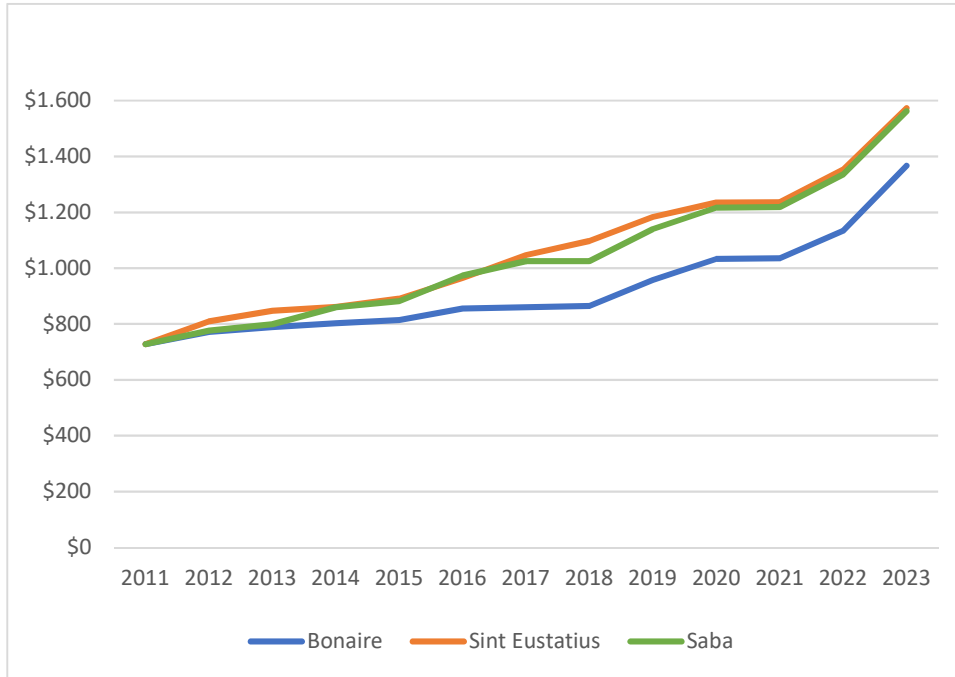
Werkenden

Figuur 1: Ontwikkeling inkomen alleenstaande werkend op WML-niveau (USD per maand)

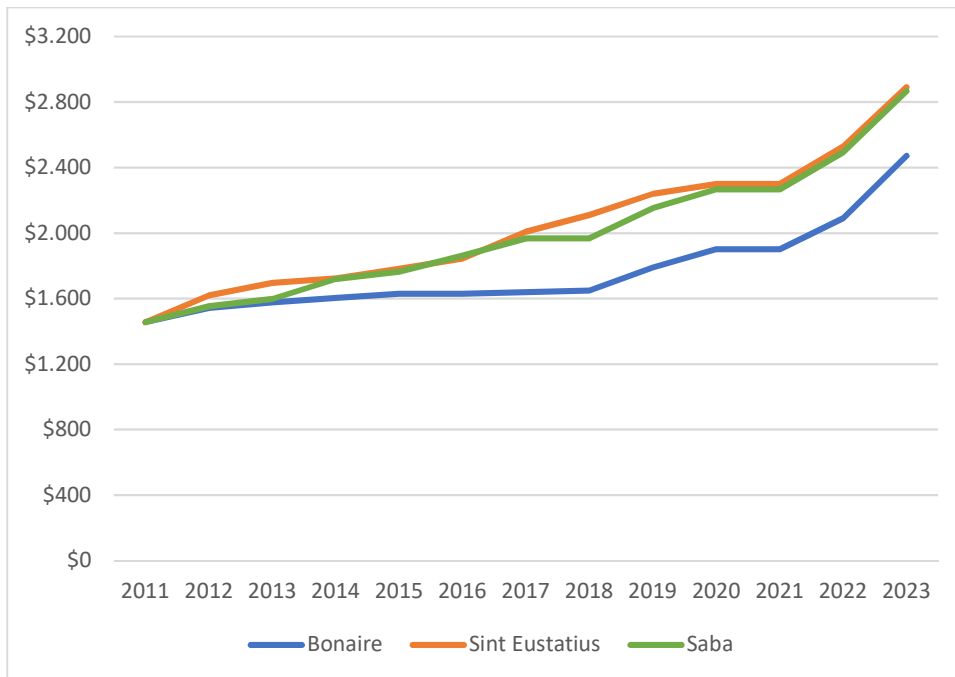

²³ [Inflatie Caribisch Nederland loopt verder op \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl)

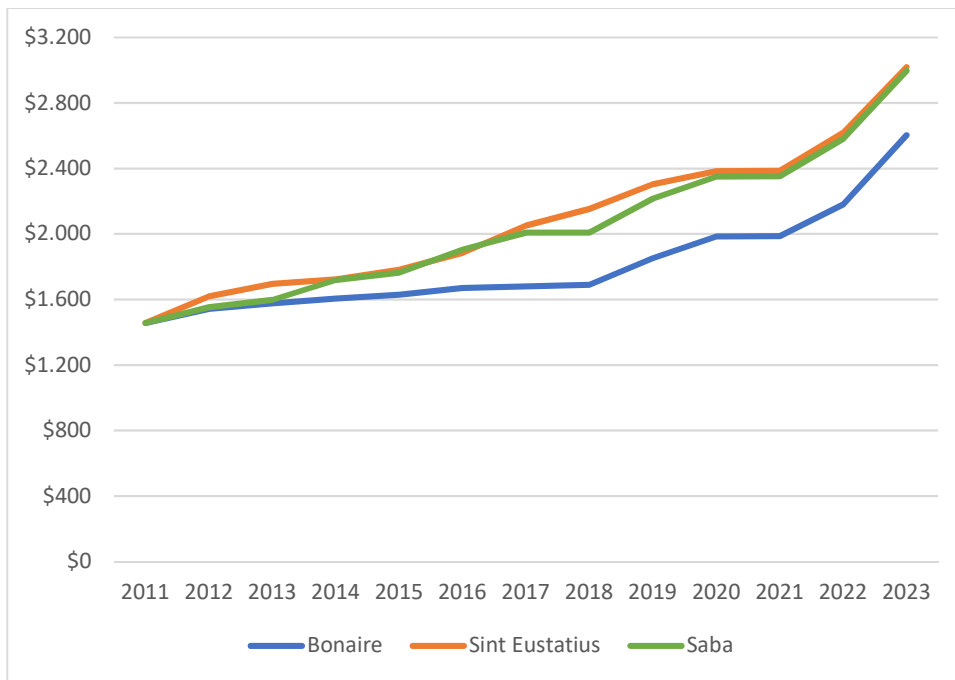
Figuur 2: Ontwikkeling inkomen alleenstaande op Wml-niveau met één kind (USD per maand)

Figuur 3: Ontwikkeling inkomen tweeverdieners op WML-niveau (USD per maand)

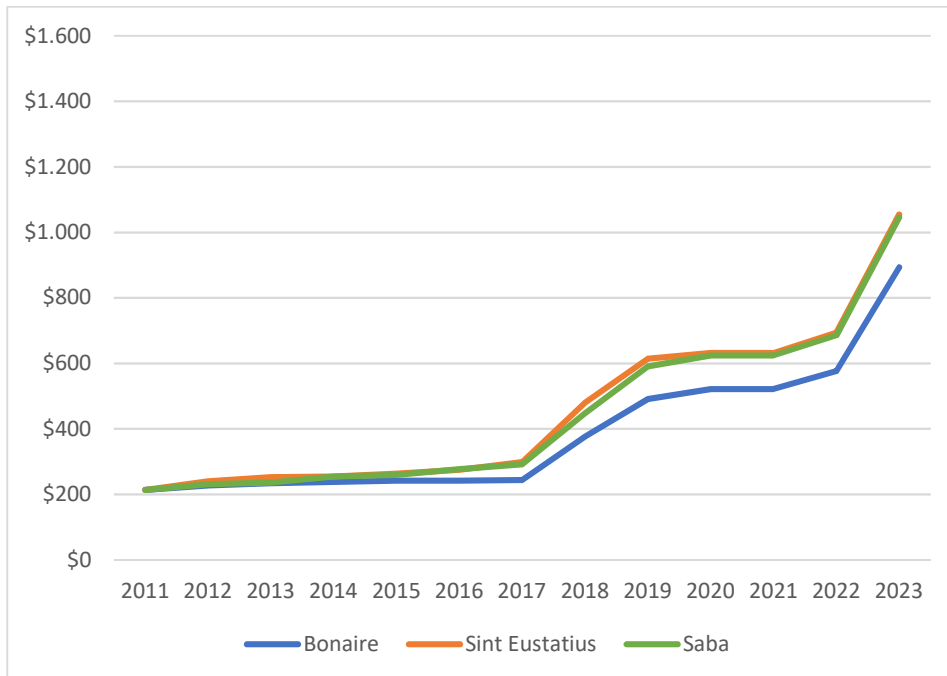

Figuur 4: Ontwikkeling inkomen tweeverdieners op WML-niveau met één kind (USD per maand)

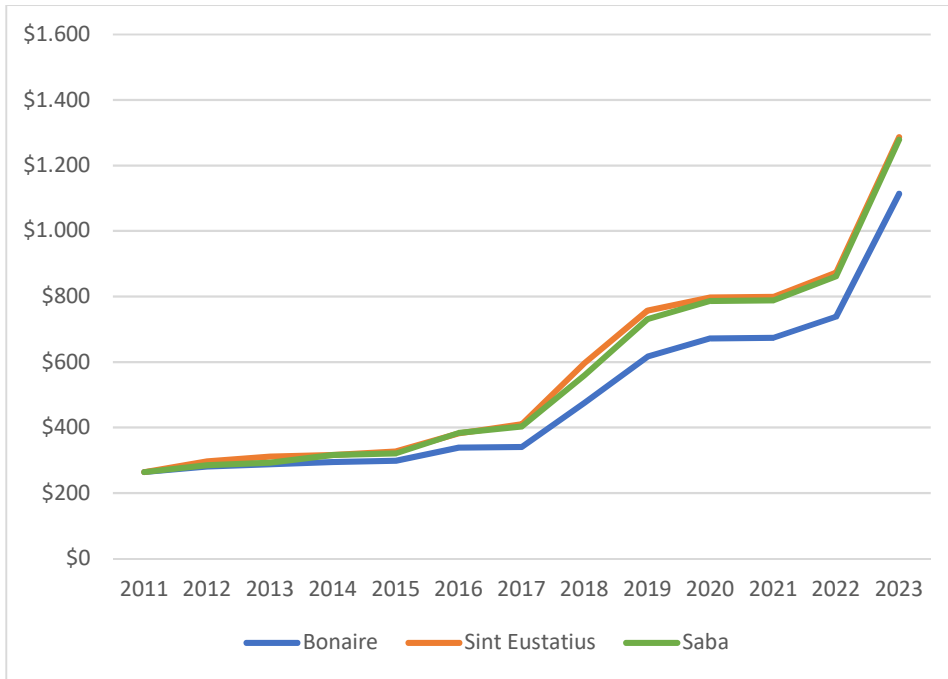

Niet-werkenden

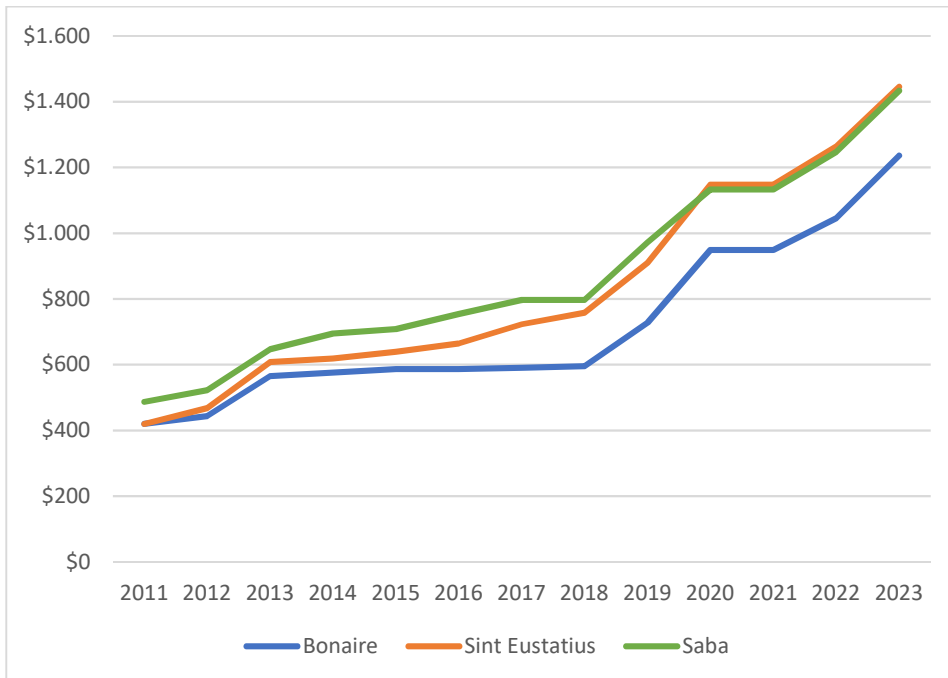
Figuur 5: Alleenstaande onderstand zelfstandig wonend (USD per maand)

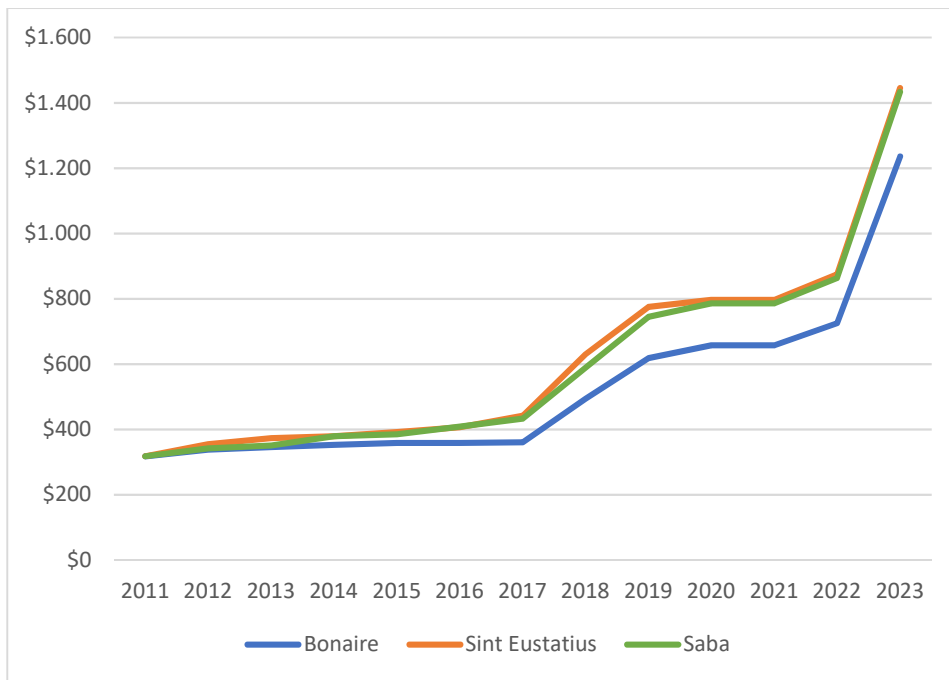
Figuur 6: Alleenstaande onderstand zelfstandig wonend met één kind (USD per maand)

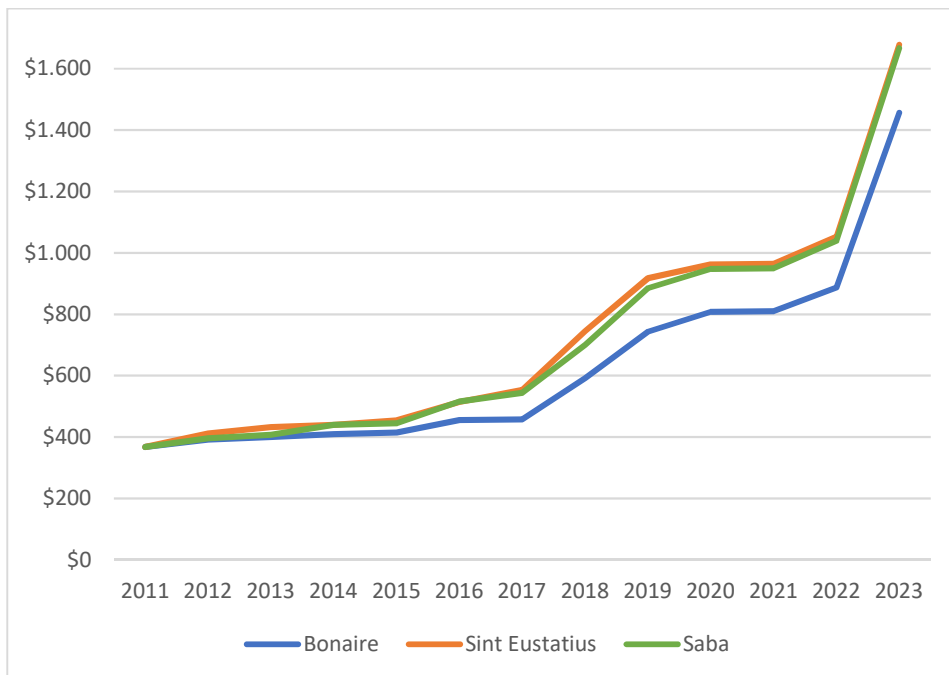
Figuur 7: Alleenstaande onderstand zelfstandig wonend arbeidsongeschikt (USD per maand)

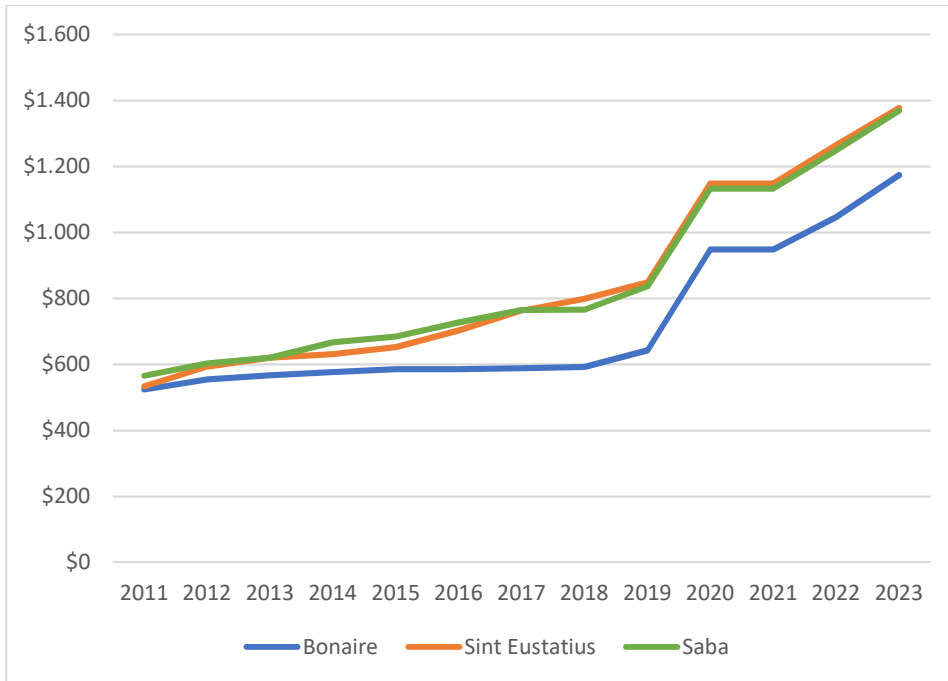
Figuur 8: gehuwden onderstand zelfstandig wonend (USD per maand)

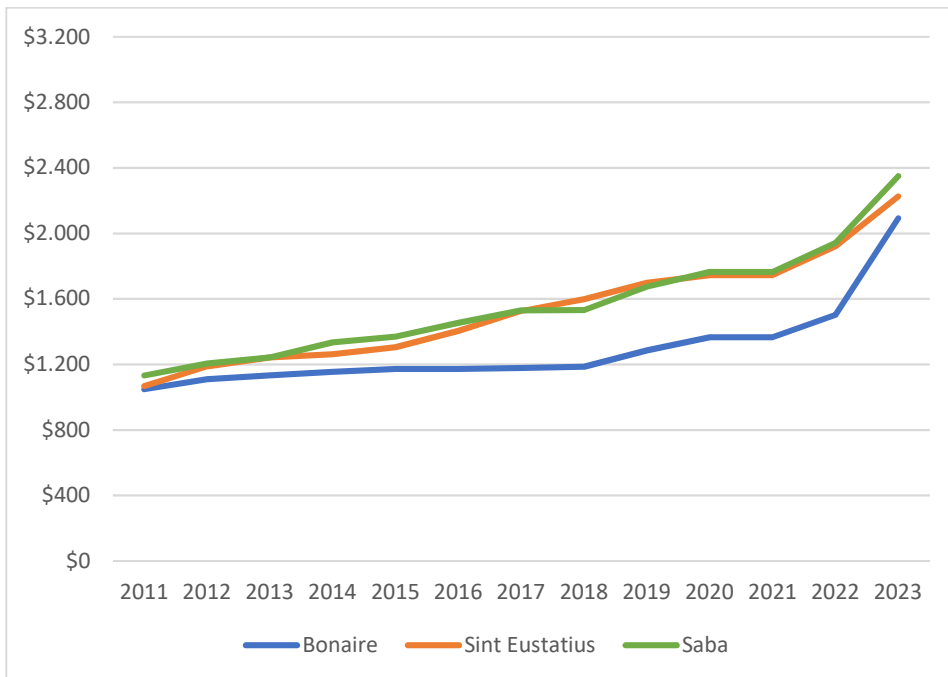
Figuur 9: Gehuwd onderstand zelfstandig wonend met één kind (USD per maand)

Figuur 10: AOV-gerechtigde (USD per maand, inclusief toeslag AOV)

Figuur 11: Paar met AOV (USD per maand, inclusief toeslag AOV, beiden AOV gerechtigd)

Paragraaf IV – Bedragen Regioplan geïndexeerd per bestedingscategorie

In de brief aan de Eerste kamer van 7 december 2018²⁴ is toegezegd om de cijfers uit het onderzoek van Regioplan jaarlijks te indexeren met de consumentenprijsindexcijfers. In de volgende drie tabellen zijn de uitgaven per maand op Bonaire, Sint Eustatius en Saba in 2023 weergegeven. De bedragen uit het rapport van Regioplan (2018) zijn net als de voorgaande jaren (2019 t/m 2022) per bestedingscategorie per eiland geïndexeerd met de consumentenprijsindex van het jaar ervoor.

Als door (ingezet) beleid een kostenverlaging wordt gerealiseerd, zal dit op termijn zichtbaar worden in de consumentenprijsindexcijfers per bestedingscategorie. Het is van belang om te vermelden dat beoogde kostenverlagingen niet altijd van vandaag op morgen gerealiseerd zijn, omdat het terugbrengen van de kosten gepaard gaat met structurele wijzigingen.

Op Bonaire, Sint Eustatius en Saba was sprake van een hoge inflatie in 2022. Deze bedroeg respectievelijk 9.7%, 7.7% en 8.6%.²⁵

---

²⁴ Kamerstukken I, 2018/19, 35000-IV, nr. C.

²⁵ [StatLine - Caribisch Nederland; consumentenprijsindex \(CPI\) 2017=100 \(cbs.nl\)](https://statline.cbs.nl)

Tabel 10: Uitgaven per maand op Bonaire in USD

	Alleenstaanden	Paar	Extra volwassenen	Gemiddeld per kind	Extra kind (0-4)	Extra kind (4-12)	Extra kind (>12)
Woonuitgaven							
<i>Woonkosten (huur/hypotheek)</i>	694	757	126	63	63	63	63
Water (en vastrecht)	38	63	13	15	19	13	13
<i>Drinkwater uit de supermarkt</i>	0	0	0	0	0	0	0
<i>Aanvulling cisterns</i>	0	0	0	0	0	0	0
Elektriciteit	0	0	0	0	0	0	0
<i>Regulier elektriciteitsverbruik</i>	54	86	24	27	32	24	24
<i>Koeling huis</i>	102	125	8	8	8	8	8
Verzekeringen	20	39	20	0	0	0	0
Bankrekening	0	0	0	0	0	0	0
Abonnementen	0	0	0	0	0	0	0
<i>Telefoon, tv en internet</i>	84	93	8	0	0	0	0
Vervoerskosten	167	201	24	0	0	0	0
Totale vaste uitgaven	1.160	1.364	223	112	121	107	107
Kleding							
<i>Reguliere kleding</i>	26	53	26	19	26	16	16
<i>Schooluniform</i>	0	0	0	11	0	16	16
Onderhoud huis en tuin							
<i>Kleinschalig onderhoud en afschrijving inventaris</i>	42	50	12	7	7	7	7
<i>Legen/onderhoud beerput/septic tank (E)</i>	4	4	4	3	0	4	4
<i>Tuinafval/puin ophalen</i>	4	4	0	0	0	0	0
Niet vergoede/extra ziektekosten							
<i>Tandarts</i>	13	24	13	0	0	0	0
<i>Persoonlijk onvermijdbare kosten (o.a. bril)</i>	20	41	20	5	5	5	5
School- en studiekosten							
<i>Schriften, pennen, computer</i>	0	0	0	9	0	6	20
<i>Diverse reserveringsuitgaven (o.a. paspoort, speelgoed)</i>	2	4	2	17	17	17	17
Totale reserveringsuitgaven	111	179	77	70	55	70	84
Eten en drinken	234	445	211	133	140	117	140
Huishoudelijke uitgaven							
<i>Was- en schoonmaakartikelen</i>	9	16	9	5	7	4	4
<i>Toilet- en keukenpapier</i>	6	11	6	2	0	3	3
<i>Gas (voedselbereiding)</i>	8	9	1	1	1	1	1
Persoonlijke verzorging	0	0	0	0	0	0	0
<i>Diversen (zeep, tandpasta, maandverband etc.)</i>	8	16	8	3	4	2	2
<i>Kapper</i>	8	16	8	7	4	8	8
<i>Niet vergoede medicijnen/drogisterijartikelen</i>	10	20	10	4	4	4	4
<i>Luiers</i>	0	0	0	20	59	0	0
Kinderopvang	0	0	0	91	196	78	0
Totaal huishoudelijke uitgaven	282	532	252	265	414	218	163
Sociale participatie							
<i>Giften voor verjaardagen, feestjes</i>	10	15	5	0	0	0	0
<i>Recreatie, uitgaan, hobby's (inclusief sport)</i>	5	8	5	0	0	0	0
<i>Jaarlijkse reis van het eiland (bezoek familie)</i>	33	66	33	27	16	33	33
Totale uitgaven aan sociale participatie	48	89	43	27	16	33	33
Totale kosten voor levensonderhoud	1.601	2.165	595	474	607	428	387

Tabel 11: Uitgaven per maand op Sint Eustatius in USD

	Alleenstaanden	Paar	Extra volwassenen	Gemiddeld per kind	Extra kind (0-4)	Extra kind (4-12)	Extra kind (>12)
Woonuitgaven							
Woonkosten (huur/hypotheek)	653	707	109	54	54	54	54
Water (en vastrecht)	47	77	15	20	27	16	16
Drinkwater uit de supermarkt	0	0	0	0	0	0	0
Aanvulling cisterns	0	0	0	0	0	0	0
Elektriciteit	62	92	30	25	33	22	22
Regulier elektriciteitsverbruik	0	0	0	0	0	0	0
Koeling huis	0	0	0	0	0	0	0
Verzekeringen	20	40	20	0	0	0	0
Bankrekening	0	0	0	0	0	0	0
Abonnementen	0	0	0	0	0	0	0
Telefoon, tv en internet	89	96	7	0	0	0	0
Vervoerskosten	215	215	19	0	0	0	0
Totale vaste uitgaven	1.086	1.228	201	100	114	92	92
Kleding							
Reguliere kleding	25	50	25	18	25	15	15
Schooluniform	0	0	0	10	0	15	15
Onderhoud huis en tuin							
Kleinschalig onderhoud en afschrijving inventaris	50	58	14	8	8	8	8
Legen/onderhoud beerput/septic tank (E)	4	4	4	3	0	4	4
Tuinafval/puin ophalen	3	3	0	0	0	0	0
Niet vergoede/extra ziektekosten							
Tandarts	11	20	11	0	0	0	0
Persoonlijk onvermijdbare kosten (o.a. bril)	17	34	17	4	4	4	4
School- en studiekosten							
Schriften, pennen, computer	0	0	0	10	0	7	23
Diverse reserveringsuitgaven (o.a. paspoort, speelgoed)	2	4	2	17	17	17	17
Totale reserveringsuitgaven	112	174	73	71	55	71	87
Eten en drinken	238	452	214	134	142	119	142
Huishoudelijke uitgaven							
Was- en schoonmaakartikelen	9	17	9	6	7	5	5
Toilet- en keukenpapier	6	12	6	2	0	4	4
Gas (voedselbereiding)	10	11	10	2	2	2	2
Persoonlijke verzorging	0	0	0	0	0	0	0
Diversen (zeep, tandpasta, maandverband etc.)	8	16	8	3	4	2	2
Kapper	8	16	8	6	4	7	7
Niet vergoede medicijnen/drogisterijartikelen	8	15	8	3	3	3	3
Luiers	0	0	0	20	61	0	0
Kinderopvang	0	0	0	81	182	61	0
Totaal huishoudelijke uitgaven	287	539	263	257	405	202	164
Sociale participatie							
Giften voor verjaardagen, feestjes	11	17	6	0	0	0	0
Recreatie, uitgaan, hobby's (inclusief sport)	7	10	7	0	0	0	0
Jaarlijkse reis van het eiland (bezoek familie)	46	91	46	38	23	46	46
Totale uitgaven aan sociale participatie	64	119	58	38	23	46	46
Totale kosten voor levensonderhoud	1.549	2.060	595	466	597	412	390

Tabel 12: Uitgaven per maand op Saba in USD

	Alleenstaanden	Paar	Extra volwassenen	Gemiddeld per kind	Extra kind (0-4)	Extra kind (4-12)	Extra kind (>12)
Woonuitgaven							
Woonkosten (huur/hypotheek)	756	815	116	58	58	58	58
Water (en vastrecht)	0	0	0	0	0	0	0
Drinkwater uit de supermarkt	29	58	29	29	35	23	29
Aanvulling cisterns	21	43	21	17	10	21	21
Elektriciteit	98	147	29	26	35	22	22
Regulier elektriciteitsverbruik	0	0	0	0	0	0	0
Koeling huis	0	0	0	0	0	0	0
Verzekeringen	23	45	23	0	0	0	0
Bankrekening	11	11	11	0	0	0	0
Abonnementen	0	0	0	0	0	0	0
Telefoon, tv en internet	88	96	7	0	0	0	0
Vervoerskosten	225	251	25	0	0	0	0
Totale vaste uitgaven	1.252	1.466	262	131	138	125	130
Kleding							
Reguliere kleding	29	57	29	22	29	18	18
Schooluniform	0	0	0	10	0	15	15
Onderhoud huis en tuin							
Kleinschalig onderhoud en afschrijving inventaris	55	63	16	9	9	9	9
Legen/onderhoud beerput/septic tank (E)	6	6	6	4	0	6	6
Tuinafval/puin ophalen	3	3	0	0	0	0	0
Niet vergoede/extra ziektekosten							
Tandarts	12	22	12	0	0	0	0
Persoonlijk onvermijdbare kosten (o.a. bril)	19	37	19	5	5	5	5
School- en studiekosten							
Schriften, pennen, computer	0	0	0	9	0	6	22
Diverse reserveringsuitgaven (o.a. paspoort, speelgoed)	2	5	2	19	19	19	19
Totale reserveringsuitgaven	125	194	83	78	61	78	94
Eten en drinken	255	484	229	143	151	127	151
Huishoudelijke uitgaven							
Was- en schoonmaakartikelen	10	17	10	6	7	5	5
Toilet- en keukenpapier	6	12	6	2	0	4	4
Gas (voedselbereiding)	14	16	2	2	2	2	2
Persoonlijke verzorging							
Diversen (zeep, tandpasta, maandverband etc.)	9	18	9	3	5	2	2
Kapper	9	18	9	8	5	9	9
Niet vergoede medicijnen/drogisterijartikelen	9	19	9	4	4	4	4
Luiers	0	0	0	23	68	0	0
Kinderopvang	0	0	0	89	171	97	0
Totaal huishoudelijke uitgaven	312	584	275	279	412	250	176
Sociale participatie							
Giften voor verjaardagen, feestjes	11	17	6	0	0	0	0
Recreatie, uitgaan, hobby's (inclusief sport)	6	9	6	0	0	0	0
Jaarlijkse reis van het eiland (bezoek familie)	42	84	42	35	22	42	42
Totale uitgaven aan sociale participatie	59	110	53	35	22	42	42
Totale kosten voor levensonderhoud	1.749	2.354	673	523	633	494	442

Paragraaf V – Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum per eiland.

Sinds 2020 brengt het CBS in beeld hoe het besteedbaar inkomen per huishouden zich verhoudt tot het vastgestelde ijkpunt voor het sociaal minimum per huishouden. In paragraaf II zijn de statistieken voor Caribisch Nederland breed opgenomen. In de onderstaande tabellen wordt per eiland overzicht geboden voor het jaar 2021 (voorlopige cijfers) en het jaar 2020 (definitieve cijfers). Een overzicht van statistieken uitgesplitst naar eiland over de jaren 2018 en 2019 is opgenomen paragraaf VI van de voortgangsrapportage van 2022.²⁶

Tabel 13: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2021 – Bonaire

Bonaire	Huishoudens		Personen		Kinderen	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	8.850		20.800		4.400	
Ingedeeld	8.250	100	17.600	100	3.800	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	950	11	1.850	11	500	13
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	1.550	19	3.250	18	850	22
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	2.050	25	4.200	24	1.050	28
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	2.300	28	4.800	27	1.200	32
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	2.700	33	5.600	32	1.400	36
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	3.250	40	6.800	39	1.650	43
Niet ingedeeld	600		3.200		550	

Tabel 14: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2020 – Bonaire

Bonaire	Huishoudens		Personen		Kinderen	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	8.650		20.300		4.250	
Ingedeeld	8.100	100	17.200	100	3.700	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	800	10	1.550	9	400	10
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	1.350	17	2.850	17	750	20
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	1.900	24	3.900	23	1.000	27
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	2.200	27	4.550	26	1.150	30
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	2.600	32	5.450	32	1.300	36
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	3.250	40	6.700	39	1.600	43
Niet ingedeeld	600		3.100		550	

Tabel 15: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2021 – Sint Eustatius

Sint Eustatius	Huishoudens		Personen		Kinderen	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	1.250		2.900		700	
Ingedeeld	1.200	100	2.500	100	650	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	150	13	350	14	100	17
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	250	21	550	22	150	26
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	350	28	750	29	200	34
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	400	34	900	35	250	41

²⁶ Kamerstukken II, 2022/23, 36200-IV, nr. 7.

Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	450	39	1.000	39	300	45
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	550	44	1.100	44	300	49
Niet ingedeeld	50		350		100	

Tabel 16: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2020 – Sint Eustatius

Sint Eustatius	Huishoudens	Huishoudens	Personen	Personen	Kinderen	Kinderen
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	1.250		2.850		700	
Ingedeeld	1.150	100	2.550	100	650	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	150	11	300	11	100	14
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	250	20	500	20	150	25
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	350	28	750	29	200	35
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	400	32	850	33	250	41
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	450	38	1.000	39	300	47
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	500	44	1.100	44	350	53
Niet ingedeeld	50		350		50	

Tabel 17: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2021 - Saba

Saba	Huishoudens	Huishoudens	Personen	Personen	Kinderen	Kinderen
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	750		1.600		350	
Ingedeeld	700	100	1.400	100	300	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	50	8	100	9	50	12
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	100	13	200	15	50	21
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	150	20	300	21	100	27
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	150	23	350	25	100	31
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	200	29	400	29	100	35
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	250	37	500	36	150	43
Niet ingedeeld	50		150		0	

Tabel 18: Besteedbaar inkomen t.o.v. ijkpunt sociaal minimum 2020 - Saba

Saba	Huishoudens	Huishoudens	Personen	Personen	Kinderen	Kinderen
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Totaal	750		1600		350	
Ingedeeld	700	100	1400	100	300	100
Inkomen tot 50% ijkpunt sociaal minimum	50	7	100	6	0	8
Inkomen tot 75% ijkpunt sociaal minimum	100	13	200	12	50	16
Inkomen tot 90% ijkpunt sociaal minimum	150	20	300	19	100	25
Inkomen tot 100% ijkpunt sociaal minimum	150	24	350	23	100	30
Inkomen tot 110% ijkpunt sociaal minimum	200	30	400	29	100	36
Inkomen tot 125% ijkpunt sociaal minimum	250	35	450	33	100	40
Niet ingedeeld	50		150		50	